

МУЗЕЈ РУДАРСТВА И МЕТАЛУРГИЈЕ - БОР

ТРАДИЦИОНАЛНО ОДЕВАЊЕ ВЛАХА

Од последњих деценија XIX века до савременог доба

МУЗЕЈ РУДАРСТВА И МЕТАЛУРГИЈЕ – БОР

ТРАДИЦИОНАЛНО ОДЕВАЊЕ ВЛАХА

Од последњих деценија XIX века до савременог доба

На територији североисточне Србије, на простору ограниченем Великом Моравом на западу, Тимоком на истоку, Дунавом на северу и планином Ртањ на југу, живи становништво влашког говорног језика са многим њему својственим особинама, које га издвајају од српског живља насељеног на том простору. Власи североисточне Србије представљају релативно млад етнички супстрат и немају никакве везе са старобалканским Власима, остацима романизованог старобалканског етничког слоја.¹⁾ Ово становништво дели се на две веће етничке заједнице које носе имена по областима насељавања. То су Унгуреани и Царани.

Унгуреани су се доселили крајем XVIII века са некадашње угарске територије, из Баната и Ердџа (и у Румунији Унгуреан значи Румун из Трансилваније – Угарске)²⁾. Населили су планинске пределе североисточне Србије и баве се сточарством и рударством. Међу њима се издвајају Буфани, рудари досељени из Уј – Молдаве у Мајданпек. Звали су их Окнари (по рударским окнима) и Карбонари (до недавно су једино они знали да праве угаљ од дрвета)³⁾.

Царани су се доселили после Унгуреана, након ослобођења од Турака, негде после 1830. године из Румуније. Населили су низије поред Дунава и у Неготинској Крајини и баве се земљорадњом, воћарством и виноградарством.

Између Царана и Унгуреана има доста разлика у говору, обичајима и ношњи.⁴⁾ Као сточари, Унгуреани су за израду одеће највише користили вуну и кожу и нешто мало конопље за израду платна за кошуље. Њихова одећа је, углавном, израђена од белог сукна, са оскудним, једноставним украсима од црног или модрог гајтана. У ношњи Царана има више хаљетака од платна, ланеног и конопљаног, са више везених украса.

Традиционалну одећу Влаха североисточне Србије и промене на њој можемо пратити кроз три периода:

– последње деценије XIX века до I светског рата

– између два рата

– од II светског рата до данас

Одећа Влаха у првом периоду је била у целости производ домаће радиности. Све до појаве занатлија у селима и варошима, жене су производиле за своје укућане готово све делове одеће. За израду тканина употребљавала се: овчја вуна, козја длака, конопља, лан, ретко свила, добијена гајењем свилене бубе и памук који се куповао. С обзиром на развијено сточарство, домаћинства су располагала довољним количинама вуне и она је имала најширу примену у изради мушког и женског одела. Конопљу и лан гајило је скоро свако домаћинство и њиме подмиривало потребе за платном. Од чистог памука се ређе ткало, већ се памук мешао са ланом или конопљом. Израда тканина у домаћој радиности трајала је доста дуго, до 60–их година овог века⁵⁾. До 1920. године сировине за израду тканина жене су бојиле биљним бојама. Користиле су јовву за црну боју, орахово лишће и зелену кору за мрку, лист од паприке и брескве за зелену, луковину за жуту, дуњину кору и лист за ружичасту.⁶⁾ Касније се за бојење користе анилинске боје, али су жене и даље саме бојиле пређу, нису је носиле код бојација. Обућа и покривала за главу су такође у овом периоду производ кућне радиности. Од неуштављене овчје коже са руном правили су шубаре, а од свињске коже опанке.

У периоду између два рата већи број одевних предмета израђивале су сеоске и варошке занатлије, али су жене и даље ткале различите врсте платна за потребе својих укућана. Настају крупне промене и у мушкој и у женској одећи, како у кроју и боји, тако и у украшавању. Сукно за израду горњих одевних предмета се боји у црно. Старинска женска оглавља и мушке капе од “неучињене” коже се више не носе, пошто су власти успеле да их из здравствених разлога забране. Богати везени украси на кошуљама сада се замењују умецима од чипке. Имућнији у овом периоду, нарочито за свечане прилике, купују одећу градског кроја.

После II светског рата, индустријске тканине и градски начин одевања освајају сеоску средину и доводе до губљења традиционалне ношње и 60-их година она се потпуно губи. Данашња одећа Влаха производ је занатске и индустријске производње са изузетком плетених чарапа, џемпера и прслука, који се и даље израђују у домаћој радиности. Израда ревитализоване женске свечане ношње у Неготинској Крајини је, такође, у домену женске домаће радиности.

ВЛАШКА ОДЕЋА ОД ПОСЛЕДЊИХ ДЕЦЕНИЈА XIX ВЕКА ДО I СВЕТСКОГ РАТА

Одећа Влаха Унгуреана

Најстарији писани извори који говоре о одећи Влаха Унгуреана потичу с краја XIX и почетка XX века. Комплетан опис мушке и женске ношње у селу Валакоње са термилошким одредницама, дао је почетком XX века Тихомир Ђорђевић⁷⁾. Неке податке о женском оглављу и кићењу Влахиња оставили су Феликс Каниц, др Стеван Мачај, Маринко Станојевић у својим делима⁸⁾. Ипак, најпотпунији материјал о ношњи Унгуреана налази се у раду Јелене Аранђеловић–Лазић⁹⁾.

Ношња Влаха Унгуреана иста је у свим областима североисточне Србије, кад је у питању материјал од ког је израђена, крој појединих хаљетака и начин њиховог украшавања. Постоје неке мале разлике у детаљима и терминологији на основу којих се разликују Унгуреани у Црној Реци од Унгуреана у Звижду и Млави, или у другим крајевима.

Унгуреанску женску ношњу карактерише посебан начин покривања главе код удатих жена. Посебна врста конђе коју су носиле Унгуреанке састојала се из “плећера”, начињеног од праменова неупредене вуне, увијених и увезаних тканином, који се стављао на главу тако да се коса није видела. Преко тога, на темену, ношена је мала троугласта капа (“шапса”) чији је врх био испуњен калупом од тежине. Истурени и мало повијени врх капе представља остатак архаичног једнорогог оглавља које је у прошлости било распрострањено на већем делу Балканског полуострва¹⁰⁾. Капа је шивена од кудељног или памучног платна, кројена је из два дела тако да основу чини троугао, увек је украшена везом разнобојним вуненим или памучним концем, а орнаменти су геометријски и веома чест мотив је крст са кукама. Део “плећера” који није покривала “шапса” био је богато украшен новцем и нискама перли, цвећем и перјем, нарочито пауновим. Преко свега овог долази убрадач “пропода”. То је правоугаони пешкир изаткан од памука, беле боје, са утканим орнаментима при крајевима. Неке Влахиње су везивале овај пешкир преко чела, само је он био ужи. За разлику од овог једнорогог оглавља, Влахиње у Звижду и Млави носиле су конђу која је имала облик двороге капе. Састојала се из “клџиша” исплетеног од пружа и правоугаоне капе “шапсе”. Преко чела везивала се узана трака “пропода”, украшена везом, а преко целог оглавља везивала се бела марама¹¹⁾.

Начин чешљања и покривања главе код Унгуреанки у Црној Реци био је својеврсни показатељ друштвеног статуса жене у друштву. Знак да се девојчица “задевојчила” била је мала плетеница “моц”, која се носила преко чела. Девојке су носиле “моц” до удаје. У селу Оснић испрошена девојка је носила “знак” на потиљку, направљен од белог сукна и украшен ушивеним новцем и цвећем.¹²⁾ Невеста је на венчању носила “проподу” која је имала изглед капе роге и венац свежег цвећа преко ње.

Кошуља “камаша” је основни и најлепше украшен део женске одеће. Припада посебном типу кошуља који се одликује богатим наборима око врата, а познат је и у појединим српским ношњама, нарочито у Подунављу

и Посавини¹³⁾. У другој половини XIX века за израду кошуља употребљавало се мешано платно од памука и кудеље, за рад су кошуље биле од кудељног, а празничне свечане од чисто памучног платна. Кошуље су биле дуге до чланака и носиле се тако што су се у појасу извлачиле преко тканица. Сечене су у струку и на грудима дубоко разрезане. Доњи део кошуље је звонастог кроја, јер поред равних пола платна са стране има убачене клинове. Горњи део ("шупаг") је састављен, такође, из више делова. Око врата има узани колир ("гуљер"), а испод њега су богати набори који се шире у круг на грудима, раменима и леђима. Испод ових набора, на леђима је урађена још једна "кречура" ширине око 4 цм, а на 10 цм од набора око врата. Рукави су углављени тако да подсећају на савремени раглан крој. На раменима имају уметнуто парче квадратног облика ("алтица") које због набора при врху изгледа као троугао. Кошуље су богато украшене везом, углавном црне боје, са нешто мало црвене и жуте. Горњи део је више украшен везом: на колиру, на грудима у 4–6 редова, дуж рукава у три реда, попреко на "алтици" и на доњем делу рукава. На доњем делу кошуље вез је урађен само при дну у виду узане траке. Орнаменти су геометријски, положено слово S, стилизован крст са кукама, и др. Везло се танко испременим вуненим концем.

Преко кошуље се опасивао појас ("шиштори"), ткан од разнобојне танко предене вуне. На крају који је приликом опасивања први долазио до новац и друге драгоцености¹⁴⁾.

Спреда и позади преко ("опрези") ткане од вуне, са дугим геометријским орнаментима. Задња мање украшена. Почетком XX века украшавају сомотом и везом рађеним најчешће радио. У Хомољу, Звижду и знатно мањег тканог дела, са дугим су у Црној Реци, Тимоку и Поречу ресе и орнаменте беле боје.¹⁵⁾

Зими се преко кошуље напред састављена, без рукава и жене су облачиле још једну хаљину је врста гуња дужине до испод колена, Украси на њему су урађени од црног

Унгуреанке су лети времену обувале су чарапе од белог до чланака ("калцоне") и преко њих опанке од нештављене коже са узицама за везивање од кострети.

Власи Унгуреани су на глави носили шубаре ("кашуле") кружног облика, са дугом длаком, обично беле боје, које су сами израђивали од овчјег крзна. У околини Бора, до краја XIX века, ношена је мала округла капа "кечија" од сукна црвене боје. Зими су ову капу носили испод шубаре. Ова капа није била типична за ношњу Унгуреана у североисточној Србији и претпоставља се да су је Власи у околини Бора примили од досељеника косовске миграционе струје¹⁶⁾.

Основни део мушке одеће је кошуља ("камаша"), кројена од пртеног или мешаног платна, дуга до испод колена. Кошуља је равно кројена, са рукавима углављеним по равној нити, око врата има узани колир који

кошуље опасиване су прегаче вуненим ресама. Украшене су утканим прегача је нешто шира од предње и предње прегаче почињу да се разнобојном вуницом. Цветни мотив се Горњој Ресави ношене су прегаче ресама и орнаментима црвене боје, док прегаче имале већи ткани део, краће

облачила хаљина од белог сукна, опшивена црним гајтаном. Преко ње од белог сукна ("шуба" или "ајна"). То са дугим рукавима и напред отворен. вуненог гајтана.

углавном ишле босе, а по хладнијем сукна ("шореш"), до колена и краће

је украшен везом и на грудима је разрезана и такође украшена везом. Вез на овим кошуљама је урађен црном бојом. Момачке кошуље су се закопчавале на рамену, на прсима су изнад псеца имале ситне наборе и такође су биле украшене везом.

Унгуреани су и зими и лети носили чакшире од белог ваљаног сукна. Досезале су једва до кукова, плитког тура са равним ногавицама које су подавијали. На предњем делу су имале два прореза оивичена црним гајтаном. Гајтан је нашиван и дуж ногавица. Чакшире су се опасивале помоћу узице или каиша који се провлачио кроз прорезе на сукну. Преко њих опасивале су се тканице.

На горњем делу телу, преко кошуље, облачили су зубун (“забун”), хаљетак од белог сукна, дуг до колена, напред растављен, са кратким рукавима. Зубун је опточен црним гајтаном, а могао је бити украшен и уским орнаментом и у некој другој боји, на грудима и око рукава. Обавезно се препасује тканицама.

Зими су мушкарци, као и жене преко свег одела облачили “шубу”, гуњ са дугим рукавима. По кроју и украсима иста је као и женска.

Ноге су обавијали обојцима (“обеље”), комадима вунене тканине, правоугаоног облика, дужине око метар. Преко њих носили су опанке од свињске коже.

Ношња Буфана, влашког становништва насељеног у Мајданпеку, није била предмет посебног проучавања у етнолошкој литератури. На основу делова мушке и женске летње ношње који се налазе у етнолошкој збирци Музеја рударства и металургије у Бору, можемо дати њене основне карактеристике.

Крајем XIX века Буфанке су носиле сукње и блузе од домаћег платна украшене карактеристичним рељефним везом од црвене или црне вуне и шљокица. Блуза се одликује широким наборима око врата, који се шире на грудима, раменима и леђима, без високог колира. Рукави су широки, украшени везом и ручно рађеном чипком при дну. Вез је, такође, урађен на предњем и леђном делу блузе. Сукња је јако широка, шивена из неколико пола и украшена уздужним везом и чипком, као на блузи. Препасивала се преко блузе, а преко ње су опасиване тканице од разнобојне вуне. Преко сукње опасиване су две ткане прегаче од вуне, украшене утканим срменим нитима и везом (попут оног на кошуљи) од беле, црвене и зелене вуне и шљокица. На горњем делу тела ношени су кожни јелеци украшени разнобојним апликацијама.

Мушкарци су лети носили гаће од домаћег платна, равно кројене, са уметнутим квадратним парчетом између ногавица и ручно рађеном чипком при дну ногавица. Преко њих ношена је дуга кошуља, равно кројена, са уметнутим клиновима са стране. Рукави су дуги и око шаке скупљени ужом манжетном. На колиру манжетнама и на грудима дуж дубоког изреза урађен је рељефан вез плавом вуном са нешто мало црвене. Преко кошуље опасиване су тканице.

Одећа Влаха Царана

О народној ношњи Влаха Царана има доста података у етнолошкој литератури. Њеним систематским истраживањем бавиле су се Јелена Аранђеловић–Лазивић¹⁷⁾ и Милка Јовановић са Јасном Бјеладиновић–Јергић¹⁸⁾. Мушка ношња је имала доста заједничких елемената у погледу материјала, кроја и броја хаљетака са ношњом Унгуреана и Срба на овом простору. Женска одећа се разликовала битно од друге и то у богатству везених и утканих украса и живом колориту.

Удате Царанке су у прошлости носиле капу “каицу”. Милан Ђ. Милићевић овако описује ову капу: “Поред тога, богате имају капу “каицу”, која је сасвим налик на стару калуђерску камилавку, с педи високу, па су јој горње ивице развратасте. Кајица је сва унизиана парама, да се нема где иглом убости. Око горње развратасте ивице накићена је разним шарамима и перјем, а на доњем крају од слепих очију, свуда висе низови од ситних пара, да се уши и врат ни мало не виде. По средини, поврх тих пара, види се по који талир, и на њему дукат. Но, то се носи само о великим светковинама”⁹⁾. Док су “каицу” носиле само имућне жене, пешкир “пропода” или “крпа лунга” имао је ширу примену. Носиле су га невесте за време свадбе и млађе жене још коју годину после венчања, у свечаним приликама. Ткан је од лана и памука, а касније и од домаће природне свиле, дужине преко два метра. Носио се преко плетеница скупљених позади тако да оба краја висе низ леђа. Сваким даном жене су на глави носиле мараму, а испод ње, као и испод “пропode” белу мараму “корн”. Девојке су ишле непокривене главе.

Кошуља “камаша” је истовремено и доњи и горњи хаљетак. По кроју припада панонско–карпатском типу кошуља и не разликује се битно од унгуранске. Дуга је скоро до земље, али се у појасу извлачи преко тканица, горњи део “чупаг” и доњи спајају шивењем. Од уског колира и рамена. Горњи део кошуље и рукави претежно модре боје. Орнаменти су Празничне кошуље су израђиване од конопљаног или мешаног.

Појас “брећери”, ткан од разнобојним пругама или ромбовима,

Предња и задња прегача ношње. Девојке и жене су их носиле предњу прегачу јављају се два назива: пола, изаткана од вуне са основом од увучене конопљане узице, или са појаса. Обично је црне или црвене боје, орнаментима, најпре са геометријским, флоралним мотивима. Задња прегача из једне поле и увек је дужа од тамноцрвене вуне, понекад проткана нитима срме или свиле. При дну је шири појас утканих орнамената.

“поаље” кроје се одвојено, а затим полазе богати набори низ груди, леђа су украшени везом од памучног конца геометријски и стилизовани биљни. памучног платна, а свакодневне од

вуне црвене или црне боје, са утканим опасиван је преко кошуље.

представљају основну одлику царанске лети преко дугачке кошуље. За “престилка” и “фстек”. То је широка памука. У појасу се набира помоћу ширим наборима испод пришивеног са утканим разнобојним уздужним а од краја XIX века са ситним “опрег” је једноставна, равна, ткана предње. Ткана је од црне или

У свечаним приликама и зими жене су носиле сукњу “креџан” или “влник”. То је правоугаони комад тканине, дужине 60–70 цм и ширине 3–5 метара, изаткан од вуне са основом од памука и у појасу се набира помоћу увучене узице. При ношењу ове несашивене сукње несастављене стране слободно падају средином предњег дела скута. Украси су уткани на исти начин као и код предње прегаче. Преко ове сукње се није опасивала прегача.

На горњем делу тела ношен је јелек од сукна беле или црне боје “пјептар” и кожух “кожок” без рукава. Зими су облачиле белу сукнену хаљину “ајну”.

Ноге су увијале обојцима (“објелје”), али су носиле и плетене чарапе од вуне украшене везом. Опанке (“опинћ”) су саме правиле од пресне свињске или говеђе коже.

Мушкарци су главу покривали шубаром (“кашула”) и лети и зими. Носили су шубаре са дугим власима, кружног облика, беле боје и црне шубаре са високим врхом. Лети, у пољу, ношени су и шешири од сламе домаће израде.

Кошуља и гаће од платна су били основни делови одеће Царана лети. Кошуља (“камаша”) кројена је равно, без шава на раменима. Са стране испод руке имала је уметнуте клинове. Рукави су управо углављени, око шаке су набрани у таслицу (“гумер”). Око врата је био мањи колир (“гуљемик”) са везом од разнобојног или црног памука. Имала је вез и око изреза на грудима. Носили су још једну врсту кошуље, тзв. “камаша војничак” (мушка кошуља). Први пут су је облачили о Ускрсу. Носила се и лети преко гаћа са појасом, као празнична кошуља. Израђивана је од памучног платна, била је доста дугачка, на грудима испод псеца убрана и украшена цветном разнобојном шаром. Закопчавала се на левом рамену²⁰. Гаће (“измење”) су кројене са равним ногавицама између којих је за тур уметнуто четвртасто парче платна. Везивале су се у појасу узицом.

Део зимске одеће код Царана су биле чакшире (“ћореш”) од белог сукна са равним ногавицама. С предње стране, уместо џепова, били су прорези (“пећајке”) око којих је био нашивен гајтан црне или модре боје. Гајтан је био нашивен и дуж ногавица.

Преко кошуље облачио се прслук од белог сукна (“пјептар”) првобитно су били сасвим отворени, а касније су се закопчавали и имали џепове. Зими су преко свег одела носили “ајну”.

На ногама су носили, као и жене, обојке и опанке.

ВЛАШКА ОДЕЋА ИЗМЕЂУ ДВА РАТА

Одећа Влаха Унгуреана

У начину чешљања и покривања главе код жена уочавају се крупне промене. Начелство округа Тимочког је крајем XIX века (1899. год.) успело да забрани ношење плећера и капа од неучињене и неострижене коже из здравствених разлога²¹. Уместо “плећера”, “шапсе” и “пропode” жене забрађују мараме. Купују их код трговаца, а било их је две врсте: платнене у боји (беле, жуте и зелене) са цветном бордуrom тзв. “цариградске крпе” и свилене са ресама у белој и перо, крајеви се укрсте испод браде их свежим цвећем, бојеним перјем нојевим пером. За венчање се купује

Уместо дуге кошуље, жене и други део шију се од памучног платна платнене сукње која је била јако опасивала се кратка, црна, јако је ткана од вуне, напред је растављена прегача. При дну може имати уткану сукње буде опточен сомотом. На

од црног сукна украшени гајтанима, а куповали су се и срмени јелеци. Старије жене су носиле “басмене” јелеке пуњене памуком²². У овом периоду Унгуреанке почињу да шију од куповних тканина блузе (“рекле”), капутиће од сомота и капуте од сукна. Носе се и штрикани вунени џемпери. На ногама носе црне вунене чарапе, рађене у “ранфли” и опанке од штављене коже. Имућније су у свечаним приликама носиле ципеле.

Мушкарци све мање носе велике шубаре, већ мање и са ситнијом и краћом длаком. Имућнији носе астраганске шубаре. После рата почињу да се носе шајкаче, а млађи свет носи шешире.

Мушка кошуља је по кроју и украсима иста као у претходном периоду, само се сада израђује од памучног платна. Преко кошуље црног сукна. Без рукава је, са дубоким дугмадима. Са стране има косо горњем делу има накнадно пришивен редовима гајтана на њој ценило се Шиле су их градске занатлије²³⁾. прорезе напред и нису тако плитког изашле из употребе и још дуго су се су преко “бурке” облачили гуњ са кроја као “бурка” само са рукавима. Носили су се и кожуси куповани код градских ђурчија. На ногама су носили чарапе плетене од вуне беле или црне боје украшене везом и опанке од штављене коже.

облачена је “бурка” – врста јелека од изрезом на грудима и закопчава се усечене џепове, а са леве стране у џеп. Свуда је опшивена гајтаном, а по материјално стање оног ко је носио. Чакшире се шију од црног сукна, немају тура. Беле сукнене чакшире ипак нису носиле уз јелеке од црног сукна. Зими рукавима (“бурка ку мањиш”) истог

Одећа Влаха Царана

После Првог светског рата жене су свакодневно носиле велике памучне шамије са цветном шаром дуж страна (“ћимбир” или “цариградска крпа”). Зими су и девојке носиле овакве мараме, а иначе су ишле гологлаве. О празницима су око плетеница обавијених око главе стављале украсну пантљику (“плећика”) беле или друге боје, везану у машну на врху или са стране вал и венац (“саљик”), а другог дана троугаона марама махом беле боје дужој ивици украшавана је белом стакленим перлицама (“мерђељи”). имале свилене ресе (“лацури”). Старије платна.

Старинска кошуља и начину украшавања горњег дела се пораменице “платка”, а рукави се украси у виду поруба, извезених апликација чипке. При дну кошуље је чипка, као и на рукавима. Од 1930. одвојено.

Сукња “крецан”, предња и разликују се у односу на претходни само у начину украшавања. Уткани флорални мотиви су сада јако крупни, а поменути одевни предмети обрубљени су траком од сомота.

На горњем делу тела жене облаче “рекле” од цица, порхета и свиле, кратке капутиће од сомота или штофа кројене у струк (“љекра”) и капуте (“пантол”) до испод бедара. У свечаним приликама носиле су либаде и јелек од сомота, украшене срменим гајтанима.

доживљава одређене промене у кроју кошуље. У пределу рамена стављају углављују у раменима. На грудима су уздужних редова цветних шара и такође ред везених ситних шара и године “чупаг” и “поље” се носе

задња прегача у овом периоду

Плетене чарапе су осим везом украшавале уплитањем разнобојних стаклених перлица. Поред опанака занатске израде, о празницима носе црне кожане ципеле и кратке чизмице.

Мушкарци су до после Другог светског рата лети носили платнене гаће и кошуљу. Зимску одећу израђују од црног сукна и шајака. После 30-их година млађи људи почињу да носе панталоне војничког кроја са испустима са стране ("панталонџе ђе ђимије ку буч"). Старији су задржали у употреби неке одевне предмете из старије ношње, као што су "ајна" и кожуси од коже. Млађи и имућнији прихватају градски стил одевања, нарочито у свечаним приликама. Поред шубара и сламних шешира лети, носе се шајкаче и филцани шешири.²⁴⁾

ВЛАШКА ОДЕЋА ОД II СВЕТСКОГ РАТА ДО ДАНАС

У годинама непосредно по завршетку рата, док се политичке, друштвене и економске прилике нису средиле, носила се одећа из периода између два рата. Она је садржала хаџетке традиционалних облика и у мањем броју хаџетке израђене под Када су индустријске тканине и сеоску средину, традиционална одећа година она престаје да се носи и уступа

Петнаестак година касније, народне ношње и то: за потребе за потребе наших људи у иностранству и организовања других фолклорних Неготинској Крајини, где трећег дана већина позваног женског света облаче декоративне и скупоцене ношње приказивање музичко–играчке традиције и истицање етничког обележја, нарочито у иностранству, као и стваралачког умећа средине из које се потиче, а такође и испољавање материјалног положаја²⁵⁾.

У царанским селима (Корбово, Вајуга, Михајловац) већи број жена посветио се изради ревитализоване свечане ношње. Материјал за израду углавном се користи сомот, свила, украшавање је машинско.

Свечана женска царанска варијанти. Преко кратке платнене са крупним цветним шарам од сребрног срменог конца носи се сукња “рндурима”. У другој варијанти, преко се предња и задња прегача, такође на горњем делу тела облачи се либаде троугаоном чипканом или свиленом природног цвећа украшава се цветним (“флоари”). На ногама су црне памучне уздужном ранфлом с предње и задње са исплетеним лицем од црне вуне

Ову ношњу, осим Царанки, овог подручја, јер код њих ова врста Обновљање појединих делова мушке ношње, као и унгуреанске у другим крајевима североисточне Србије врши се само за потребе опремања ношњом фолклорних група. Ти делови ношње израђују се у оквирима домаћинства којима припадају чланови фолклорне групе. Често то раде доста невешто преузимајући крој и украсе са ношњи других, не водећи рачуна о томе да мењају свој традиционални народни костим који је генерацијама пре њих ношен.

ношња данас се носи у неколико памучне или свилене кошуље и сукње, разнобојног памука или од златног и “крецан” са уздужним цветним платнене сукње и уз кошуљу опасују богато украшене везом. У оба случаја, и срмени јелек. Глава се повезује белом марамом (“корн”) и уместо букетом израђеним од бојеног сунђера или свилене чарапе са чипкастом стране и бели опанци од говеђе коже или памука.²⁶⁾

поручују и Унгуреанке и Српкиње са народне радиности није развијена.

Фолклорне групе у унгуеанским селима данас, у погледу костима, делују доста разнолико. Носе се четири варијанте унгуеанске ношње. Носи се стара ношња из периода крај XIX и почетак XX века. Друга варијанта ношње је из периода између два рата, с тим што жене преко “крецана” препасују прегаче са ресама од вуне које су украшене везеним цветним орнаментима. У трећој, мушкарци облаче везене кошуље и беле сукнене чакшире из првог периода, а жене “шупаг”, “поље”, “крецан” и на горњем делу тела јелек, често израђен од сомота и украшен срном. Последња варијанта народног костима је комбинација мушке старе ношње са хаљенима од белог сукна и свечане девојачке ревитализоване ношње која се састоји од специфичног оглавља у виду плитке капице преко које се учвршћује бела свилена марама, блузе “рекле” са крагном и испустом у појасу који пада преко “крецана”, црног вуненог “крецана” који се лепезасто шири преко јако уштиркане подсукње, прегаче и јелека од црног плиша веома украшеним златним и сребрним шљокицама.²⁷⁾

У свакодневном животу, и у унгуеанским и у царанским селима, од шездесетих година до данас, у употреби је одећа градског кроја. Ретко, али се још увек могу срести старији људи са неким деловима традиционалне одеће.

НАПОМЕНЕ

- 1) Петар Влаховић, Неке етничке одреднице Влаха североисточне Србије, Зборник радова Музеја рударства и металургије, књ. 1, Бор 1980, 103.
- 2) Тихомир Ђорђевић, Кроз наше Румуне, путописне белешке, Београд 1906, 14.
- 3) Петар Влаховић, наведено дело
- 4) Тихомир Ђорђевић, наведено дело, 16.
- 5) Загорка Марковић, Женска домаћа радиност, ГЕМ 38, Београд 1975, 109.
- 6) Исто, 111.
- 7) Тихомир Ђорђевић, наведено дело, 28, 31.
- 8) Феликс Каниц, Србија – земља и становништво, од римског доба до краја XIX века, Београд 1985, II књига, 404; Стеван Мачај, Црноречки округ, Гласник Српског ученог друштва, књ. 73, Београд 1892; Маринко Станојевић, Како су се изгубили трвeљи у Тимоку, Зборник прилога за познавање Тимочке Крајине, књ. III, Београд 1931, 88–90.

9) Јелена Аранђеловић–Лазић, Ношња Влаха Унгуреана, крајем XIX века и почетком XX века, ГЕМ 26, Београд 1963.

10) Јелена Аранђеловић–Лазић, Женско оглавље у облику рога као примитивне идеје о плодности, ГЕМ 34, Београд 1971.

11) Јелена Аранђеловић–Лазић, Капа, део народне ношње у североисточној Србији, Развитак V–VI 1966, 54, 55.

12) Подаци добијени на терену 1989. год. у селу Оснић, општина Бољевац, од Божидара Пауњеловића.

13) Јелена Аранђеловић–Лазић, Ношња Влаха Унгуреана..., 116.

14) Божана Ћирић, Влашка и Српска ношња у Бору и околини, Развитак 3, 1963, 48.

15) Јелена Аранђеловић–Лазић, Ношња Влаха Унгуреана..., 120.

16) Јелена Аранђеловић–Лазић, Народна ношња у околини Бора, ГЕМ 38, Београд 1975, 108.

17) Јелена Аранђеловић–Лазић, Народна ношња у Неготинској Крајини, ГЕМ 31–32, Београд 1969; Народна ношња у Ђердапу, Зборник Етнографског института САНУ, књ. 7, Београд 1974.

18) Милка Јовановић, Јасна Бјеладиновић–Јергић, Основне одлике и промене народне ношње у ђердапском подунављу од последњих деценија XIX века до савременог доба, ГЕМ 57, Београд 1993.

19) Милан Ђ. Милићевић, Кнежевина Србија, Београд 1867, 1002.

20) Милка Јовановић, Јасна Бјеладиновић–Јергић, наведено дело, 165, 167.

21) Маринко Станојевић, наведено дело, 88–90.

22) Божана Ћирић, наведено дело, 50.

23) Исто, 51.

24) Основни делови мушке и женске одеће Влаха Царана у овом периоду дати на основу података из наведеног рада Милке Јовановић и Јасне Бјеладиновић–Јергић.

25) Милка Јовановић, Јасна Бјеладиновић–Јергић, наведено дело, 199.

26) Исто, 194.

27) Подаци прикупљени на фолклорним приредбама у општинама Бор и Бољевац, влашким селима, последњих 10–15 година.

КАТАЛОГ

1. "Шапса", плитка троугласта капица од домаћег платна, украшена везеним орнаментима у тамно браон, црвеној и жутој боји. Део женског оглавља у старијој унгуеанској ношњи.

Димензије: дужина 32цм, ширина 4цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/230.

2. "Шапса", плитка троугласта капица од домаћег платна, украшена везеним орнаментима у црној, црвеној, белој и жутој боји. Део женског оглавља у старијој унгуеанској ношњи.

Димензије: дужина 34цм, ширина 4цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/231.

3. "Шапса", Плавна, Неготин. Плитка троугласта капица од кудељног платна, украшена везеним орнаментима у тамно браон, црвеној и жутој боји. Део женског оглавља у старијој унгуеанској ношњи.

Димензије: дужина 30цм, ширина 5цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/371.

4. Нојево перо, црне боје, са додатим цветом од разнобојног украсног папира. Део украса за главу у унгуеанској ношњи.

Димензије: дужина 29цм, ширина у најширем делу 26цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1034.

5. Марама, Метовница, Бор. Женска свилена марама, жуте боје, са све четири стране оивичена ресама од жуте свиле. Део унгуеанске женске ношње од почетка XX века.

Димензије: 78x78цм, дужина реса 16цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/561.

6. Марама, Метовница, Бор. Женска свилена марама, жуте боје, са две стране оивичена ресама од жуте свиле. Део унгуеанске женске ношње од почетка XX века.

Димензије: 78x78цм, дужина реса 21цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/562.

7. Марама, Лазница, Жагубица. Женска памучна марама, жуте боје, са цветом бордуром, тзв. "цариградска крпа". Део женске ношње и Царана и Унгуеана у периоду између два рата.

Димензије: 100x96цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1232.

8. Марама, Лазница, Жагубица. Женска свилена марама, крем боје.

Димензије: 85x80цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1233.

9. "Корн", Кладушница, Кладово. Женска троугласта марама од танког памучног платна, крем боје. Шири страна мараме украшена траком од чипке и стаклених перлица крем боје. Део женске царанске ношње.

Димензије: дужина краће стране 60цм, дужина 92цм, ширина украса од перли 4цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/334.

10. "Корн", Доњи Милановац, Пореч. Женска троугласта марама од броката са утканим цветним шарамма, крем боје. Шири страна мараме украшена по ивици перлицама наранџасте боје. Део женске царанске ношње.

Димензије: дужина пера 56цм, ширина 125цм, ширина украса од перли 1,5цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/372.

11. "Корн", Рудна Глава, Мајданпек. Женска троугласта марама од танког памучног платна, крем боје. На средини шире стране украшена траком од чипке и белих перлица, а крајеви пера који се везују опточени разнобојним перлицама. Део женске царанске ношње.

Димензије: дужина пера 57цм, ширина 112цм, ширина украса од белих перли 3цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/397.

12. "Кота гроса", Кобишница, Неготин. Женска троугласта марама од броката, маслинасто зелена са крупним цветовима у зеленој и крем боји. Врх пера је опточен свиленим ресама а по средини шире стране нашивена уска чипка. Део женске царанске ношње.

Димензије: дужина пера 105цм, ширина 135цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/337.

13. "Пропода", околина Неготина. Дугачак пешкир, ткан од свиле, крем боје, на крајевима украшен чипком од драп памучног конца и браон свиле. Део царанске женске ношње.

Димензије: дужина 182цм, ширина 50цм. Музеј Крајине Неготин.

14. "Пропода", Корбово, Кладово. Дугачак пешкир, ткан од памука, на једном крају украшен везеним орнаментима у виду трака (7) од разнобојног памучног конца и шљокица. Део царанске ношње, ношен на глави.

Димензије: дужина 142цм, ширина 39цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/351.

15. Марама, женска, зелена памучна са штампаном бордуром. Позната као "цариградска крпа".

Димензије: 98x95цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/340.

16. Шубара "астраганка", Неготин. Црна мушка капа, носили је имућнији сељани од I светског рата. Део мушке ношње и Царана и Унгуреана и Срба.

Димензије: висина 25цм, ширина 28цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/375.

17. Шубара, околина Бора. Беле боје, од овчје коже са руном. Део мушке влашке ношње.

Димензије: висина 22цм, ширина 33цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/925.

18. Шубара, околина Бора. Мушка крзнена капа, од јагњећег крзна, браон боје. Део мушке влашке ношње.

Димензије: висина 31цм, ширина 33цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/606.

19. Шубара "астраганка", околина Бора. Црна, висока, купаста мушка капа од крзна. Део мушке ношње и код Влаха и код Срба.

Димензије: висина 27,5цм, ширина 27цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1123.

20. Кошуља "камаша", околина Бора. Дуга женска кошуља од мешаног (памук и кучина) домаћег платна, са богатим наборима око врата. На грудима, леђима, рукавима и при дну сукње украшена везеним орнаментима, претежно црне боје. Део женске унгуреанске ношње крајем XIX и почетком XX века.

Димензије: дужина 142цм, дужина рукава 52цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1031.

21. Кошуља "камаша", околина Бора. Дуга женска кошуља од ланеног домаћег платна, са богатим наборима око врата. Украшена везом у црној, црвеној, зеленој и жутој боји. Орнаменти су геометријски. Део женске унгуреанске ношње крајем XIX и почетком XX века.

Димензије: дужина 143цм, дужина рукава 50цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/545.

22. Кошуља "камаша", Самариновац, Неготин. Дуга женска кошуља од домаћег памучног платна. Кројена је са пораменицом, право углављеним рукавима и четвртастим изрезом око врата. Украшена је везом од ситних перли у светлој и тамно плавој боји и чипком ручно рађеном. Део женске царанске ношње после I светског рата.

Димензије: дужина 152цм, дужина рукава 42цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/58.

23. Кошуља "камаша", околина Неготина. Дуга женска кошуља, од домаћег памучног платна, са богатим наборима око врата. Украшена везом од тамно плавог и окер конца и шљокицама. Орнаменти су геометријски. Део женске царанске ношње почетком XX века.

Димензије: дужина 131цм, дужина рукава 75цм. Музеј Крајине Неготин.

КАТ. БР. 1 И 2

КАТ. БР. 4

КАТ. БР. 21

КАТ. БР. 21

КАТ. БР. 5

КАТ. БР. 17

КАТ. БР. 36

КАТ. БР. 37

КАТ. БР. 38

24. Кошуља “камаша”, Ртково, Кладово. Дуга женска кошуља од памучног платна, напред разрезана до струка и закопчава се дугмићима. Кројена је са пораменицом. Украшена богатим везом на грудима, рукавима и при дну сукње. Орнаменти су стилизовани, цветни, а од боја преовлађују црвена, црна, жута и плава. Део женске царанске ношње.

Димензије: дужина 145цм, дужина рукава 51цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/395.

25. Кошуља “камаша”, Кобишница, Неготин. Дуга женска кошуља, од памучног платна, од домаћег горњи део, а доњи од шифона. Има четвртаст изрез око врата и закопчава се до струка. Украшена везом (пун бод), мотиви вегетабилни. Део женске царанске ношње између два рата.

Димензије: дужина 101цм, дужина рукава 35цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1033.

26. Кошуља “шупаг”, Брестовац, Бор. Кратка женска кошуља од шифона са четвртастим изрезом око врата који је украшен чипком. Носила се са платненом подсукњом, као део унгуранске ношње између два рата.

Димензије: дужина 75цм, дужина рукава 61цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/20.

27. Кошуља “шупаг”, Мосна, Доњи Милановац. Кратка женска кошуља од домаћег памучног платна са кратким рукавима, кројена са псецом испод ког су направљене фалте. Има четвртаст изрез око врата обрубљен чипком. На псецу и на рукавима извезени цветни мотиви. Део царанске женске ношње између два рата.

Димензије: дужина 54цм, дужина рукава 30цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1124.

28. Сукња “поље”, Мосна, Доњи Милановац. Бела платнена сукња, направљена из једног комада, у појасу се набире помоћу увучене узице. Украшена при дну везом и ручно рађеном чипком. Део царанске женске ношње између два рата. Чини целину са кат. бр. 27.

Димензије: дужина 84цм, ширина 90цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1125.

29. Блуза, Мајданпек. Женска блуза од домаћег платна са богатим наборима око вратног изреза који је овичен ручно рађеном чипком. Цела блуза је украшена рељефним везом у црвеној боји и чипком. Део женске буфанске ношње с краја XIX века.

Димензије: дужина 41цм, дужина рукава 79цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/65.

30. Сукња, Мајданпек. Дуга и широка платнена сукња од домаћег платна, украшена рељефним везом у црвеној боји. Део женске буфанске ношње с краја XIX века. Чини целину са кат. бр. 29.

Димензије: дужина 98цм, ширина 82цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/64.

31. Блуза, Мајданпек. Женска блуза од домаћег платна са богатим наборима око вратног изреза. Цела блуза је украшена рељефним везом у црној боји, шљокицама и чипком. Широки рукави набиру се око ручног зглоба сатенском пантљиком светло плаве боје. Део женске буфанске ношње с краја XIX века.

Димензије: дужина 46цм, дужина рукава 84цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/57.

32. Сукња, Мајданпек. Дуга и широка сукња од домаћег платна, шавивена од две шире и четири уже поле платна које су састављене чипком у истој боји као и платно. Украшена рељефним везом у црној боји и шљокицама и чипком при дну. Део женске буфанске ношње с краја XIX века. Чини целину са кат. бр. 31.

Димензије: дужина 110цм, ширина 76цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/56.

33. Сукња “поље”, околина Бора. Бела сукња од домаћег платна. Украшена при дну везом. Ношена испод “крецана” и део је женске унгуранске ношње између два рата.

Димензије: дужина 69цм, ширина 86цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/622.

34. Сукња “поље”, околина Бора. Широка бела платнена сукња, украшена при дну руком рађеном чипком, беле боје. У струку се набире помоћу увучене узице. Ношена је испод “крецана” део је женске унгуранске ношње између два рата.

Димензије: дужина 77цм, ширина 91цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1128.

35. Сукња “поље”, Брестовац, Бор. Бела платнена сукња, украшена при дну чипком, у струку се набире узицом. Ношена испод “крецана”, део унгуеанске женске ношње између два рата.

Димензије: дужина 72цм, ширина 72цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1129.

36. Кошуља “камаша”, околина Бора. Мушка кошуља од памучног платна, на грудима разрезана и украшена порубима и везом. Део мушке унгуеанске ношње.

Димензије: дужина 92цм, дужина рукава 62цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/547.

37. Кошуља “камаша”, Шарбановац, Бор. Мушка кошуља од домаћег платна, на грудима разрезана и извезана црним концем око изреза и на колиру. Део мушке унгуеанске ношње.

Димензије: дужина 92цм, дужина рукава 55цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/40.

38. Кошуља “камаша”, околина Бора. Мушка кошуља од домаћег платна, напред затворена, са ситним порубима на грудима. На узаном колиру урађен вез црном бојом. Део мушке унгуеанске ношње.

Димензије: дужина 77цм, дужина рукава 54цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/555.

39. Кошуља “камаша”, околина Неготина. Мушка кошуља од кучињавог платна, напред затворена, на колиру и грудима у виду узане траке урађен вез. Рукави око шаке набрани и са манжетном на којој је неколико извезених орнамената. Део мушке царанске ношње.

Димензије: дужина 88цм, дужина рукава 47цм. Музеј Крајине Неготин.

40. Кошуља, Мајданпек. Дуга мушка кошуља од памучног домаћег платна, на грудима разрезана и украшена рељефним везом у плавој и црвеној боји. Део мушке буфанске ношње с краја XIX века.

Димензије: дужина 211цм, дужина рукава 54цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/214.

41. Гаће, Мајданпек. Мушке гаће од памучног платна са равним широким ногавицама при дну украшеним чипком. Између ногавица уметнуто квадратно парче платна за тур. Везују се у струку узицом. Део мушке буфанске ношње с краја XIX века.

Димензије: дужина 86цм, ширина ногавица 35цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/213.

42. Прегача “опрег”, Кривељ, Бор. Прегача са дугим вуненим ресама, од тамно модре вуне са утканим орнаментима у белој, црвеној и плавој боји и свилом. Део женске унгуеанске ношње.

Димензије: дужина 36цм, ширина 28цм, дужина реса 28цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/388.

43. Прегача “опрег”, околина Бора. Прегача са дугим вуненим ресама, ткани од црне вуне са утканим геометријским орнаментима и две уже траке накнадно извезеним од вуне. Део женске унгуеанске ношње.

Димензије: дужина 32цм, ширина 28цм, дужина реса 30цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/582.

44. Прегача “опрег”, околина Бора. Прегача са дугим вуненим ресама, ткани од црне вуне са утканим орнаментима, геометријским. Део женске унгуеанске ношње.

Димензије: дужина 22цм, ширина 32цм, дужина реса 38цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/572.

45. Прегача “опрег”, околина Бора. Прегача са ресама од вуне, ткани од црне и тамно модре боје, аплицирана тракама од црног плиша и једном од платна на којој је вез, цветни орнамент. Део женске унгуеанске ношње.

Димензије: дужина 36цм, ширина 31цм, дужина реса 30цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/588.

КАТ. БР. 27

КАТ. БР. 28

КАТ. БР. 29

КАТ. БР. 30

КАТ. БР. 40

КАТ. БР. 40

КАТ. БР. 42

КАТ. БР. 44

КАТ. БР. 45

КАТ. БР. 46

46. Прегача “опрег”, околина Бора. Прегача са дугим вуненим ресама, изаткана од црне вуне, напред аплицирана тракама од црног плиша и ужим од платна са везом. Део женске унгуреанске ношње.

Димензије: дужина 38цм, ширина 33цм, дужина реса 36цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/565.

47. Прегача “опрег”, околина Бора. Прегача са дугим вуненим ресама, изаткана од црне вуне, напред нашивен црни плиш, на њему урађен вез разнобојном вуницом и пришивено неколико шљокица. Део женске унгуреанске ношње.

Димензије: дужина 36цм, ширина 32цм, дужина реса 34цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/591.

48. Прегача, Жагубица, Хомоље. Прегача од црног плиша, потплаћена конопљаним платном, обрубљена црном чипком, украшена везеним вегетабилним мотивима, разнобојним концем, goblen бодом. Део свечане женске унгуреанске ношње између два рата.

Димензије: дужина 68цм, ширина 55цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1101.

49. Прегача “опрег”, Клокочевац, Неготин. Равна задња прегача, изаткана од црне вуне, опточена црним плишом, при дну уткана шира трака са крупним цветним мотивима, а дуж прегаче проткана плава свила у десет круга. Део женске царанске ношње између два рата.

Димензије: дужина 86цм, ширина 46,5цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/101.

50. Прегача “престилка”, Клокочевац, Неготин. Предња прегача изаткана од вуне, правоугаоног облика, испод појаса направљено пет крупних фалти са утканим крупним цветовима. Опшивена је браон плишом. Чини целину са кат. бр. 49. Део женске царанске ношње између два рата.

Димензије: дужина 56цм, ширина 126цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/100.

51. Прегача “опрег”, Мосна, Доњи Милановац. Равна задња прегача, изаткана од црне вуне обрубљена црним памучним платном, украшена везом од разнобојне вуне, при дну у виду шире, а са страна уже траке. Део женске царанске ношње између два рата.

Димензије: дужина 87цм, ширина 59цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1126.

52. Прегача “фстек”, Мосна, Доњи Милановац. Предња прегача изаткана од црне вуне, обрубљена траком од црног плиша. Испод појаса направљено пет крупних фалти које су украшене извезеним цветовима. Део женске царанске ношње између два рата. Чини целину са кат. бр. 51.

Димензије: дужина 67цм, ширина 142цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1127.

53. Прегача “престилка”, Јабуковац, Неготин. Предња прегача у појасу набрана увученом узицом, обрубљена траком од црног плиша. Изаткана је од црне и црвене вуне, у виду ширих и ужих пруга. У пет ширих црних пруга уткани су ситни цветни орнаменти. Део женске царанске ношње почетком XX века.

Димензије: дужина 67цм, ширина 109цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/143.

54. Прегача “престилка”, Видровац, Неготин. Широка предња прегача, у појасу набрана узицом, обрубљена траком од црног плиша. Изаткана од вуне црне и црвене боје, у виду ширих и ужих уздужних трака. Од ширине направљено пет фалти, а на њима су уткани геометријски орнаменти у црној и црвеној боји. Део женске царанске ношње.

Димензије: дужина 64цм, ширина 121цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/437.

55. Прегача “престилка”, околина Неготина. Широка предња прегача, у струку се набира узицом и опточена траком од црног плиша. Изаткана од црне вуне и има три шире траке утканих цветова. Део женске царанске ношње између два рата.

Димензије: дужина 63цм, ширина 150цм. Музеј Крајине Неготин.

56. Прегача "опрег", околина Неготина. Равна задња прегача, изаткана од црне вуне, опшивена тракама од црног плиша (једном широм и две уже са страна) и проткана срменим нитима златне боје. На плишаним тракама извезени су цветови пуним бодом у црвеној, плавој, љубичастој и оранж боји. Део женске царанске свечане ношње.

Димензије: дужина 94цм, ширина 55,5цм. Музеј Крајине Неготин.

57. Прегача, Мајданпек. Предња прегача изаткана од тамно браон вуне, проткана црвеном и нитима од срме. Са страна и при дну урађен рељефни вез вуном у белој, црвеној и зеленој боји и шљокицама. Део женске буфанске ношње с краја XIX века.

Димензије: дужина 84цм, ширина 26цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/67.

58. Прегача, Мајданпек. Задња прегача изаткана од тамно браон вуне, проткана црвеним и нитима од срме. Са страна и при дну урађен рељефни вез вуном у белој, црвеној и зеленој боји и без шљокица. Део женске буфанске ношње с краја XIX века.

Димензије: дужина 78цм, ширина 28цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/212.

59. Прегача "фстек", Корбово, Кладово. Предња прегача од црног плиша, обрубљена уском украсном траком у црној боји. На средини направљена широка фалта. Цела прегача украшена везеним цвећем у црвеној и зеленој боји (вез рађен иглом за таписерије). Део царанске женске свечане ношње.

Димензије: дужина 64,5цм, ширина 114цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1130.

60. Прегача "опрег", Корбово, Кладово. Равна задња прегача од црног плиша, обрубљена црном украсном траком. При дну шира, а са страна ужа трака веза у црвеној и зеленој боји (иглом за таписерије). Део женске царанске свечане ношње.

Димензије: дужина 87цм, ширина 60цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1131.

61. Сукња "крецан", околина Бора. Кратка, црна, ситно набрана сукња, ткани од вуне, напред растављена. Доњи руб сукње украшен утканом уском траком браон, драп и црвене боје. Део женске унгуранске ношње између два рата.

Димензије: дужина 54цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/542.

62. Сукња "крецан", околина Бора. Кратка, црна, ситно набрана сукња, ткани од вуне, напред растављена. Доњи руб сукње опшивен траком од црног плиша, изнад које су по две нити зеленог и розе конца. У појасу уткана трака у белој, жутој и розе боји. Део женске унгуранске ношње између два рата.

Димензије: дужина 55цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/540.

63. Сукња "крецан", околина Бора. Кратка, црна, ситно набрана сукња, ткани од вуне, напред растављена. Без украса. Део женске унгуранске ношње између два рата.

Димензије: дужина 59цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/533.

64. Тканина припремљена за "крецан", околина Бора. Правоугаони комад тканине, изаткан од црне вуне и ситно набран, дуж ширих страна уткане уске пруге у белој, плавој, розе и зеленој боји.

Димензије: дужина 286цм, ширина 55цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1105.

65. Сукња "крецан", Жагубица. Кратка сукња изаткана од црног памука са пребиром од бордо вуне. Ситно набрана и напред растављена. Доњи део сукње украшен широм плишаном траком црне боје, са везом рађеним гоблен бодом. По доњој ивици нашивена црна чипка. Део женске свечане унгуранске ношње.

Димензије: дужина 56цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1100.

КАТ. БР. 47

КАТ. БР. 48

КАТ. БР. 49

КАТ. БР. 50

КАТ. БР. 51

КАТ. БР. 41

КАТ. БР. 69

КАТ. БР. 61

КАТ. БР. 72

КАТ. БР. 52

КАТ. БР. 57

КАТ. БР. 65

КАТ. БР. 66

66. Сукња “креџан”, Велика Јасикова, Зајечар. Кратка вунена сукња, напред растављена са крупним наборима у појасу, повезаним црном вуненом узицом. Цела сукња је у црно–црвеним уздужним пругама, а доња ивица је опточена црним плишом. У петнаест уздужних пруга има уткане цветне орнаменте. Део женске царанске ношње између два рата.

Димензије: дужина 61,5цм, ширина 312цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/158.

67. Сукња “креџан”, околина Неготина. Вунена, напред растављена сукња, са доњом ивицом опшивеном црним плишом. Ткана од вуне са уздужним црним и тамно браон пругама, украшена са седамнаест уздужних извезених цветних пруга. Део женске царанске ношње.

Димензије: дужина 68цм. Музеј Крајине Неготин.

68. Сукња “креџан”, околина Неготина. Вунена црвена сукња, напред растављена, са крупним наборима причвршћеним у струку и доњом ивицом обрубљеном зеленим платном. Набори украшени везеним разнобојним орнаментима. Део женске царанске ношње.

Димензије: дужина 71цм. Музеј Крајине Неготин.

69. Чакшире “шореш”, околина Бора. Мушке сукнене чакшире, беле боје, са равним ногавицама, плитког тура и са два прореза вертикална на предњој страни. Украшене црним вуненим гајтаном. Део мушке унгуранске ношње до I светског рата.

Димензије: дужина 92цм, ширина ногавица 25цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/531.

70. Чакшире “шореш”, Шарбановац, Бор. Крој и материјал од којег су израђене као у претходном.

Димензије: дужина 105цм, ширина ногавица 29цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/45.

71. Јелек, околина Бора. Кратак женски јелек од црног сукна, оивичен црним гајтаном, на предњој страни извезена два цвета. Део женске унгуранске ношње.

Димензије: дужина 33цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/597.

72. Јелек, околина Бора. Кратак женски јелек од браон сукна, машински шивен, копча се са три дугмета и украшен жутом траком. Део женске унгуранске ношње.

Димензије: дужина 38цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/598.

73. Јелек – кожух, Мајданпек. Женски кожух од јагњећег крзна, украшен везом од разнобојне вуне и гајтанима. Део женске буфанске ношње с краја XIX века.

Димензије: дужина 44,5цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/61.

74. Јелек, Корбово, Кладово. Женски јелек од тамно плавог плиша, машински шивен, украшен нашивеним срменим гајтанима и везом златним срменим концем и шљокицама. Део свечане женске царанске ношње после II светског рата.

Димензије: дужина 45цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1132.

75. Либаде, Неготин. Од љубичастог плиша, опточено срменим гајтанима у златној боји. Преузет из српске женске грађанске ношње, а Царанке су носиле у свечаним приликама од I светског рата.

Димензије: дужина 42цм, дужина рукава 64цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/139.

76. Јелек “бурка”, Шарбановац, Бор. Мушки дужи јелек од црног сукна, оивичен црним гајтанима и апликацијама у жутој и бордо боји. Има два већа усечена џепа и један мали нашивен на грудима с леве стране. Део мушке унгуранске ношње од почетка XX века.

Димензије: дужина 83цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/42.

КАТ. БР. 71

КАТ. БР. 73

КАТ. БР. 76

КАТ. БР. 77

77. Јелек "бурка", околина Бора. Мушки јелек од браон сукна, украшен црним, ширим гајтанима. Има два већа и један мањи усечени џеп. Део мушке унгуеанске ношње у периоду између два рата.
Димензије: дужина 75цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1135.
78. Зубун, околина Бора. Хаљетак од белог сукна, дуг до колена са рукавима до лакта, напред отворен. Опточен гајтанима у браон и тебет боји, а на грудима и око рукава има аплицирану украсну траку ширине 3цм. Део унгуеанске ношње до I светског рата.
Димензије: дужина 110цм, дужина рукава 28цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/528.
79. Зубун, Клокочевац, Мајданпек. Хаљетак од белог сукна, без рукава, дуг до колена, напред отворен. Украшен браон и тебет гајтанима и везом урађеним разнобојним концем и комадићима црвене и плаве тканине. Део унгуеанске ношње до I светског рата.
Димензије: дужина 99цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/383.
80. "Шуба", Рудна Глава, Мајданпек. Хаљетак од белог сукна, са дугим рукавима, напред отворен и оивичен црним гајтаном. На предњој страни има два вертикална прореза за руке. Део унгуеанске ношње до I светског рата.
Димензије: дужина 97цм, дужина рукава 56цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/216.
81. Тканице, Мајданпек. Шири појас изаткан од разнобојне вуне. Део буфанске ношње.
Димензије: дужина 125цм, ширина 15,5цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/66.
82. Тканице, Мајданпек. Појас изаткан од разнобојне вуне, састоји се из ширег и ужег дела. Део буфанске ношње.
Димензије: дужина 134цм и 170 (уже), ширина 10цм и 4цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/210.
83. Тканице, Кривељ, Бор.
Димензије: дужина 197цм, ширина 8цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/382.
84. Тканице, Кривељ, Бор.
Димензије: дужина 194цм, ширина 8цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/383.
85. Тканице, околина Бора.
Димензије: дужина 170цм, ширина 10цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/621.
86. Тканице, Велики Кривељ, Бор.
Димензије: дужина 187цм, ширина 6,5цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/392.
87. Тканице, Корбово, Кладово.
Димензије: дужина 188цм, ширина 7цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1134.
88. Чарапе од сукна "шореш", околина Бора. Направљене од белог сукна, дуге до колена, украшене црним гајтаном. Део женске унгуеанске ношње до I светског рата.
Димензије: дужина 62цм, ширина 20цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/608.
89. Наглавци од сукна "калцоњ", околина Бора. Кратки до чланака на нози, беле боје, украшени црним гајтаном. Део унгуеанске ношње до I светског рата.
Димензије: дужина 26цм, ширина 19цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/763.
90. Комад вунене тканине за обојке "обеље", Метовница, Бор.
Димензије: 97x60цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1035.
91. Чарапе, околина Бора. Женске, плетене од црне вуне, светло и тамно плаве и украшене везом.
Димензије: дужина 32цм, ширина 22цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/610.

КАТ. БР. 82

КАТ. БР. 83

КАТ. БР. 102, 103, 104, 106

КАТ. БР. 91

КАТ. БР. 92

КАТ. БР. 78

КАТ. БР. 80

КАТ. БР. 88

КАТ. БР. 89

КАТ. БР. 90

92. Чарапе, околина Бора. Женске плетене чарапе од црне вуне, украшене везом разнобојном вуном, покрстицом.

Димензије: дужина 51цм, ширина 14цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1136.

93. Чарапе, Кладушница, Кладово. Мушке чарапе од црне вуне, украшене везом. Део мушке царанске ношње.

Димензије: дужина 44цм, ширина 15цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/308.

94. Чарапе, Јасеница, Неготин. Женске чарапе од црне вуне.

Димензије: дужина 56цм, ширина 13цм. Музеј Крајине Неготин, инв. бр. Е/304.

95. Чарапе, околина Неготина. Женске, од црне вуне, без веза.

Димензије: дужина 55цм, ширина 13цм. Музеј Крајине Неготин.

96. Опанци, Метовница, Бор. Дечији опанци од пресне свињске коже.

Димензије: дужина 12цм, ширина 6цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1036.

97. Опанци, Брестовац, Бор. Женски, од пресне свињске коже.

Димензије: дужина 22цм, ширина 10цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/894.

98. Опанци, Злот, Бор. Мушки, од пресне свињске коже.

Димензије: дужина 28цм, ширина 10цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1281.

99. Опанци, мушки, од уштављене коже, занатски производ.

Димензије: дужина 29цм, ширина 11цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1152.

100. Опанци, околина Неготина. Женски опанци од пресне говеђе коже са исплетеним лицем од црне вуне.

Димензије: дужина 21цм, ширина 9цм. Музеј Крајине Неготин.

101. Опанци, мушки, од уштављене коже, занатски производ.

Димензије: дужина 27цм, ширина 12цм. Музеј Крајине Неготин.

102. Пафте, од месинга, ношене на тканицама.

Димензије: 14,5x6цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/173.

103. Гривна, месингана наруквица са два брадавичаста испупчења.

Димензије: ширина 5цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/179.

104. Гривна, месингана наруквица, полуотворена, са два испупчења и представама стилизованог људског лика на крајевима.

Димензије: ширина 5,5цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/177.

105. Гривна, месингана наруквица, полуотворена са два испупчења.

Димензије: ширина 6цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/180.

106. Прстен, женски, од месинга, са плавим каменом.

Димензије: пречник 2цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/1000.

107. Ниска сребрног новца, 23 пробушена сребрњака нанизана на дебљи канап. Унгуранке су носиле око врата.

Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/640.

108. Перле, Мајданпек. Сиве боје, део женске буфанске ношње.

Дужина низа 116цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/63.

109. Перле, Мајданпек. Девет низа са ситним црвено белим перлицама, различитих дужина. Део буфанске женске ношње.

Дужина низа 50цм. Музеј рударства и металургије Бор, инв. бр. Е/68.

Организатор изложбе:
Музеј рударства и металургије – Бор

Аутор изложбе, текста и каталога:
Емина Бранковић

Аутори поставке:
Братислав Петровић и Емина Бранковић

Графичка обрада:
Братислав Петровић и Киза

Припрема материјала за изложбу:
Анкица Фајмоговић, одељење за конзервацију музеја

Организатор изложбе захваљује на сарадњи и позајмљеном материјалу Музеју Крајине у
Културно образовном центру Бољевац и мештанима села Кривељ, Слатина и Танда.

Насловна страна:
Фотографија из 1897. – Породица из Брестовца

Издавач:
Музеј рударства и металургије – Бор

Главни и одговорни уредник:
Слађана Ђурђековић

Техничка обрада:
Киза

Фотографије:
Љуба Марков

Штампа:
Н дизајн – Бор, 030 32 778

Тираж:
500 примерака

